

Šamec Flaschar, Indira. Akademička galerija slika : bibliografija priloga o Strossmayerovoj galeriji starih majstora Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 1842. – 1946. – Zagreb : HAZU, 2011. XXII, 610 str.

Retrospektivna, predmetna bibliografija autorice Indire Šamec Flaschar ustanovljuje se kao mjesto kulturnoga pamćenja već svojim šarmantno arhaičnim naslovom: Akademička galerija slika. Citira se naziv Strossmayerove galerije koji joj je 1867. dao Zagrebački katolički list. Pamti se time, dakako, i ozračje što ga zadaje Zagrebačka filološka škola i vrijeme opće primjene genitivnoga ah, ozračje iz kojega svoj Slovník umjetnikah jugoslavenskih, 1858.-1860. objavljuje i Ivan Kukuljević Sakcinski (1816.-1889.) s kojim autorica očito dijeli dvojaku naklonost i likovnoj umjetnosti i bibliografiji. I omot je ove opsežne knjige (610 str.) dizajniran tako da “pamti” jedno od ondašnjih “akademičkih” izdanja iz vremena galerijinih početaka. Ukrasni okvir na omotu preuzet je, naime, s prigodnice Uspomena na veliku svečanost Posvete dvorane umjetničkih slika što je spjevana u povodu otvorenja Strossmayerove galerije 9. studenoga 1884. Prigodnica je pjesma J. Masneca koja, po redu stvari, izriče nepodijeljeno divljenje hvalospjev Strossmayeru.

U Bibliografiji su opisani kako prigodnica, premda se opsegom sastoji od samo jednoga lista, tako i Kukuljevićev nedovršeni Slovník u pet svezaka. To naznačuje ponajprije u kojem se obuhvatu s obzirom na vrstu građe radi ova bibliografija. Oko Galerije i Strossmayera, kao dviju temeljnih sadržajnih odrednica, bibliografski se okupljaju uz prigodnice i malene novinske vijesti, a još više veći članci o toj temi u novinama, časopisima, kalendarima, almanasima. Po sebi se razumije da se ne izostavljaju ni knjige, ako su sadržajno u cijelosti ili djelomice posvećene Akademiji ili biskupu Strossmayeru, osnivaču i meceni Galerije. On je, kako se znade, najzaslužniji za osnivanje JAZU, a posebno mu je, čini se, na srcu bila Galerija u koju se smješta zbirka umjetnina neprocjenjive vrijednosti. Kakvoća Strossmayerove zbirke, napose što

se tiče starih majstora, jamčila je Zagrebu mjesto uz bok najvećim europskim središtima umjetnosti. Kulturno povijesno značenje toga Strossmayerova djela za hrvatski narod teško je sagledati u njegovoj punini. Ljudi onoga vremena znali su to bolje nego mi danas pa ih je dosta slijedilo Strossmayerov primjer – poklanjali su svoje umjetnine Galeriji. Ova bibliografija sve to iscrpno dokumentira ukoliko je našlo odjeka u javnosti, a ponekad popisuje i rukopisne dokumente, kao što je prvi katalog Galerije što ga je 1883. u povodu prijenosa zbirke u Zagreb iz Đakova po biskupovim navodima sastavio Milko Cepelić. Opisan je strojopis toga kataloga koji sadrži 246 umjetnina. No, već je 1885. objavljen tiskani katalog Galerije. Poznato je da su kustosi galerije trajno vodili računa o tome da se katalog ažurira novim akvizicijama. Svi su oni, daka-ko, popisani u bibliografiji.

Hvale je vrijedno što autorica mnogo polaže na strukturu zapisa sukladnu aktualnim bibliografskim standardima. U Uputama za korištenje bibliografije, ona iscrpno iznosi tipologiju svojih bibliografskih opisa s obzirom na izvore (članci iz serijskih publikacija, knjige) te s obzirom na autorstvo (individualni, korporativni autor ili priredba, anonimi), opisuje strukturu svojega opisa (odrednica, glavni opis, napomene, podaci o matičnoj publikaciji) i njegove elemente unutar pojedinih skupina (naslov, podnaslov, podaci o odgovornosti, anotacija o sadržaju u napomenama, elementi opisa matične publikacije). Tu se navode i tipični primjeri uvjerljivo grafički predstavljeni.

Ako bismo ovdje, želeći ugrubo naznačiti kvalitete toga opisa, ostali pri našem primjeru Kukuljevićeva Slovnika koji je objavljen u pet svezaka, pa stoga opisan dvorazinski, s tim što se na drugoj razini navodi samo drugi svezak i godina njegova izdanja, a potom u napomeni umjetnička djela koja se u knjizi opisuju. U kazalu autora od Kukuljevićeva imena upućuje se na tu jedinicu u kronološkom, glavnom, nizu. Kazalo autora obuhvaća i koautore, prevoditelje, priređivače i sl., a donose se i razrješenja pseudonima. Bibliografija ima vrlo iscrpno Imensko i predmetno kazalo, tj. popis osoba (pojedince i korporacija) i stvari o kojima se u tekstovima radi, a također i Kazalo naslova časopisa i novina. Vidi se kako je najviše članaka objavljeno u Obzoru (više od 700). Glavni bibliografski niz inače sadrži 3.258 jedinica. To znači da je Obzor objavio više od 21 posto opisanih jedinica, mahom kratkih priloga. Ta mikrorazina bibliografskih informacija daje posebnu draž knjizi jer se količina informacija neophodnih za spoznaju o događaju vidi već iz bibliografskih podataka.

Potpuna, iscrpna bibliografija o jednoj tako važnoj ustanovi predstavlja bilancu dosadašnjih istraživanja neke teme i otvara perspektive za buduća, širi

vidike i omogućuje potpunije uvide u stanje stvari i onima koji nisu znalci u određenoj temi i nisu sudionici rasprava koje se gdjekad zrcale u literaturi.

Takve asocijacije imamo već u vezi s prvom jedinicom. Riječ je o tekstu Ivana Franje Jukića (1818.-1857.) Starodrevnosti bosanske u Danici ilirskoj br. 34(1842). Piše o licu i naličju (tekst) slike Krist i donator, Lovre Dobričevića (1415.-1478.), slavnoga kotorsko-dubrovačkoga slikara koji je imao ondje svoju radionicu. U vrijeme kad je Jukić pisao taj tekst, slika je bila u franjevačkom samostanu u Kraljevoj Sutjesci u Bosni. Nije imao Jukić nikakve slutnje o tome tko bi bio autor - iako je studirao u Dubrovniku i ondje zasigurno vidio Dobričevićeva djela - pa, naravno, niti o tome gdje će slika završiti. G. Gamulin je svojevremeno sliku bio pripisao J. Belliniju (1400.-1470.) pa se tako dugo vodila u katalogima Galerije. Ivana Prijatelj je početkom devedesetih ovo vrijedno djelo uvjerljivo pripisala Lovri Dobričeviću. Slika je jedna od onih koje je biskup Strossmayer 1871. preuzeo od bosanskih franjevaca, koji su, čini se, to preuzimanje razumjeli kao posudbu. Znade se međutim da je Strossmayer u tom povodu dao neke druge crkvene predmete pa i umjetnine kao uzdarje pa se, izgleda, sve tumačilo kao zaključena trgovina. Rasprava o tome je potrajala jer se iz Bosne razumjelo da je dolaskom Austrije u Bosnu i otvaranjem Zemaljskog muzeja BiH sazrelo vrijeme da se umjetnine vrate. Tako se Zemaljski muzej BiH obratio Strossmayeru. *Bosnische Post* (1889) je objavila tekst o tome. Nije išlo, međutim. Uslijedila su i obrazloženja zašto nije išlo u Obzoru iste godine. Tako je počela rasprava koja se od vremena do vremena iznova probudi. Našu autoricu Jukićev tekst zanima jer identificira sadržaj jedne slike u Strossmayerovoj galeriji. Nije dakako ovdje mjesto opredijeliti se za jedno ili drugo stajalište u raspravi, nego ukazati na vrijednost ove bibliografije koja dolazi od iscrpnosti. U Bibliografiji se naime navode, koliko se dađe razabrati, svi članci jedne i druge strane pa i oni Leonarda Čuturića (pseud. Jozo Zvonigradski) iz *Franjevačkoga glasnika* 1931. Rasprave o tome bilo je i u posljednje vrijeme.

Drugi primjer mogla bi biti Višeslavova krstionica. Iz bibliografije same doznat ćemo kako je ona i pod kojim uvjetima došla u HAZU. Krstionica je naime bila u Mlecima. Kao dokaz talijansko-hrvatskoga prijateljstva, izvršena je razmjena 1942. Talijani su pristali dati Krstionicu, ali za dvije Carpacciove slike: Sv. Petar Mučenik i Sv. Sebastijan. O tome se pojavio čitav niz članaka u Zagrebu tijekom 1942. Uz opis članka Ljube Karamana u *Spremnosti* br. 16 (1942.), autorica u napomeni navodi popis slika iz fundusa Galerije kojima je ilustriran članak, dakako i one Carpacciove. Svakom proučavatelju sudbine krstionice i konteksta njezinoga povratka u Hrvatsku, taj će podatak biti dra-

gocjen. Ona nam pokazuje da autorica svoju zadaću u izradbi ove bibliografije razumije na najvišoj razini, to će reći s osjećajem za znanstvenu pa i medijsku vrijednost podataka. Ne popisuju se svaki put ilustracije uz članke, ali će, na primjer, iz knjige Bernarda Berensona, *Italian pictures of the Renaissance*, Oxford 1932. donijeti popis svih slika iz Strossmayerove Galerije koje se u knjizi navode s podacima o stranicama u knjizi. Radi se o 33 slike talijanske renesanse koje Galerija posjeduje. Spomenute su, naravno, i dvije Carpacci-ove koje su 1942. završile u Mlecima. (U uvodnoj, također kronološki koncipiranoj, kratkoj povijesti Galerije doznajemo da je u postupku restitucije kulturnih dobara Carpacciova slika Sv. Sebastijan vraćena Strossmayerovoj galeriji.)

Zbog svega se toga autorica s pokrićem nada kako će Bibliografija biti “dragocjeno vrelo za proučavanje galerijske povjesnice” (str. IX) i ne samo nje, nego smo s njom dobili prozor i motrište za važan segment hrvatske povijesti umjetnosti i njezin međunarodni kontekst. Za ljubitelja umjetnosti i znatiželjnika u tom svijetu, Indira Šamec Flaschar načinila je bibliografiju, koja se ne rabi samo kao pomagalo, nego i čita. To je pridržano bibliografijama najviše stručne razine i kulturno povijesne utemeljenosti.

Slavko Harni
sharni@nsk.hr